

MØLLER

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

15 decembrie 2011 *

În cauza C-585/10,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Vestre Landsret (Danemarca), prin decizia din 2 decembrie 2010, primită de Curte la 13 decembrie 2010, în procedura

Niels Møller

împotriva

Haderslev Kommune,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul K. Schiemann, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a opta, doamna C. Toader și domnul E. Jarašiūnas (raportor), judecători,

* Limba de procedură: daneza.

avocat general: domnul P. Mengozzi,
grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 octombrie 2011,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Møller, de G. Lund, advokat;
- pentru Haderslev Kommune, de E. Gram, advokat;
- pentru guvernul danez, de domnul C. Vang, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de domnii M. Smolek și D. Hadroušek, în calitate de agenți;
- pentru Irlanda, de domnul D. O'Hagan, în calitate de agent, asistat de domnul B. Doherty, barrister;
- pentru Comisia Europeană, de doamnele A. Alcover San Pedro și S. Petrova, precum și de domnul U. Nielsen, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea punctului 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61/CE a Consiliului din 24 septembrie 1996 privind prevenirea și controlul integrat al poluării (JO L 257, p. 26, Ediție specială, 15/vol. 3, p. 183), astfel cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 166/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 ianuarie 2006 (JO L 33, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 15, p. 212, denumită în continuare „Directiva 96/61”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Møller, pe de o parte, și Haderslev Kommune (comuna Haderslev, denumită în continuare „Kommune”), pe de altă parte, în legătură cu o decizie a acesteia din urmă de a-l obliga să reducă capacitățile exploatații la un maxim de 750 de locuri pentru scoafe.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 1 din Directiva 91/630/CEE a Consiliului din 19 noiembrie 1991 de stabilire a normelor minime de protecție a porcilor (JO L 340, p. 33, Ediție specială, 03/vol. 10, p. 198), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/88/CE a Consiliului din 23 octombrie 2001 (JO L 316, p. 1, denumită în continuare „Directiva 91/630”), prevede:

„Prezenta directivă stabilește normele minime privind protecția porcilor izolați în scopul creșterii și al îngrășării.”

- 4 Potrivit dispozițiilor articolului 2 din directiva menționată:

„În sensul prezentei directive:

1. prin porc se înțelege un animal din specia porcină, indiferent de vârstă, crescut pentru reproducere sau îngrășare;

[...]

3. prin scrofiță se înțelege o femelă puberă din specia porcină, care încă nu a fătat;

4. prin scroafă se înțelege o femelă din specia porcină după prima fătare;

[...]”

5 Considerentele (8) și (27) ale Directivei 96/61 prevăd:

„(8) întrucât obiectivul unei strategii integrate de control al poluării este acela de a preveni emisiile în aer, apă sau sol oriunde este posibil, având în vedere managementul deșeurilor, și, unde nu este posibil, de a minimiza aceste emisii pentru a se atinge un nivel înalt de protecție a mediului în ansamblul său;

[...]

(27) întrucât prezenta directivă vizează instalațiile al căror potențial de poluare și, de aceea, de poluare transfrontalieră este considerabil; [...]”

6 Scopul și domeniul de aplicare ale acestei directive sunt definite la articolul 1 după cum urmează:

„Scopul prezentei directive este de a realiza prevenirea și controlul integrat al poluării care rezultă din activitățile enumerate la anexa I. Prezenta directivă stabilește măsurile destinate prevenirii sau, în cazul în care aceasta nu este posibilă, reducerii emisiilor în aer, apă sau sol care provin din activitățile menționate anterior, inclusiv măsurile referitoare la deșeuri, pentru a se atinge un nivel înalt de protecție a mediului în

ansamblul său, fără a aduce atingere Directivei 85/337/CEE [a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (JO L 175, p. 40, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 174), astfel cum a fost modificată prin Directiva 97/11/CE a Consiliului din 3 martie 1997 (JO L 73, p. 5, Ediție specială, 15/vol. 3, p. 254)] și altor prevederi comunitare relevante.”

7 Articolul 2 din Directiva 96/61 este redactat după cum urmează:

„În sensul prezentei directive:

[...]

3. «instalație» înseamnă o unitate tehnică fixă în care se desfășoară una sau mai multe dintre activitățile enumerate la anexa I, precum și alte activități direct asociate care au o conexiune tehnică cu activitățile desfășurate în amplasamentul respectiv și care ar putea avea un efect asupra emisiilor și a poluării;
4. «instalație existentă» înseamnă o instalație în funcțiune sau, în conformitate cu legislația existentă până la data de intrare în vigoare a acestei directive, o instalație autorizată sau, din perspectiva autorității competente, o instalație care face obiectul unei cereri complete de autorizare, cu condiția ca instalația respectivă să intre în funcțiune în termen de un an de la data intrării în vigoare a prezentei directive;

[...]

9. «autorizație» înseamnă o parte sau totalitatea unei decizii scrise (sau a mai multor decizii de acest tip) prin care se acordă autorizația de a exploata o instalație, în totalitate sau parțial, dacă se îndeplinesc anumite condiții care garantează faptul că instalația se conformează cerințelor prezentei directive. [...]

[...]"

- 8 Articolul 5 din Directiva 96/61, referitor la cerințele pentru acordarea autorizațiilor pentru instalațiile existente, prevede la alineatul (1):

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a garanta că autoritățile competente se asigură, prin intermediul autorizațiilor emise în conformitate cu articolele 6 și 8 sau, după caz, prin revizuirea și, dacă este necesar, prin actualizarea condițiilor, că instalațiile existente funcționează conform cerințelor din articolele 3, 7, 9, 10, 13, articolul 14 prima și a doua liniuță și articolul 15 alineatul (2), în termen de maximum opt ani de la intrarea în vigoare a prezentei directive, fără a aduce atingere legislației comunitare speciale.”

- 9 Articolul 9 din aceeași directivă, referitor la condițiile de acordare a autorizației, prevede la alineatele (1) și (3):

„(1) Statele membre se asigură că autorizația cuprinde toate măsurile necesare pentru îndeplinirea cerințelor din articolele 3 și 10 pentru acordarea autorizațiilor, pentru a atinge un nivel înalt de protecție a mediului în ansamblul său, prin protecția aerului, a apei și a solului.

[...]

(3) Autorizația prevede valorile limită de emisie pentru agenți poluanți, în special pentru cei menționați la anexa III, care pot fi emiși de instalația respectivă în cantități semnificative, luându-se în considerare natura acestora și potențialul lor de a transfera poluarea dintr-un mediu în altul (apă, aer, sol). Dacă este necesar, autorizația cuprinde cerințele adecvate pentru protecția solului și a apelor subterane, precum și măsurile privind managementul deșeurilor generate de instalație. După caz, valorile limită pot fi suplimentate sau înlocuite cu parametri sau cu măsuri tehnice echivalente.

Pentru instalațiile menționate la punctul 6.6 din anexa I, valorile limită de emisie stabilite în conformitate cu prezentul alineat țin seama de considerațiile practice adecvate pentru categoriile de instalații respective.

[...]"

- ¹⁰ În conformitate cu punctul 6.6 din anexa I la Directiva 96/61, țin de categoriile de activități prevăzute de această directivă:

„Instalații pentru creșterea în sistem intensiv a păsărilor domestice și a porcilor cu capacități de peste:

[...]

(b) 2000 de [a se citi «locuri pentru»] porci de producție (peste 30 kg)

sau

(c) 750 de [a se citi «locuri pentru»] scroafe.”

- ¹¹ Punctul 2 din introducerea la această anexă I precizează că valorile-prag menționate în aceasta se referă în general la capacități de producție sau la randamente.

Dreptul național

- ¹² Articolul 41 alineatele (1) și (2) din Legea privind protecția mediului (lov om miljøbeskyttelse), astfel cum a fost publicată prin Legea de consolidare nr. 1757 din 22 decembrie 2006, prevede:

„(1) În cazul în care o întreprindere dintre cele enumerate produce o poluare semnificativă, autoritatea de supraveghere poate dispune reducerea acestei poluări, inclusiv prin adoptarea unor măsuri specifice. Autoritatea de supraveghere poate de asemenea să emită o somație în cazul în care se consideră că o întreprindere dintre cele enumerate prezintă un risc evident de poluare semnificativă.

(2) În cazul în care poluarea nu poate fi redusă, autoritatea de supraveghere poate interzice continuarea activității, cu posibilitatea de a dispune închiderea întreprinderii respective.”

- 13 Decizia nr. 1640 din 13 decembrie 2006 referitoare la autorizări, în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevede la articolul 1 alineatul (6):

„Exploatațiile zootehnice descrise la punctul I.101 al listei din anexa 1 trebuie considerate ca fiind întreprinderi enumerate până în momentul în care exploatația zootehnică este supusă unor modificări sau extinderii [...]”

- 14 Punctul I.101 din anexa I la aceeași decizie prevede:

„Instalații pentru activități zootehnice pentru un număr mai mare de:

- (a) 250 de unități de șeptel sau 270 de unități de șeptel în cazul în care cel puțin 90 % dintre unitățile de șeptel sunt provenite din scroafe cu purcei de maximum 30 kg sau 750 de locuri pentru scroafe.”

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

- 15 La 8 noiembrie 2007, Kommune a efectuat o inspecție de mediu la exploatația domnului Møller. Cu ocazia inspecției respective, s-a constatat că exploatația includea un șeptel de 875 de scroafe cu vârsta de cel mult un an. La 26 noiembrie 2007, Kommune i-a trimis domnului Møller o notificare prin care arăta că intenționează să emită o somație pentru a-l obliga să reducă capacitățile exploatării la un număr maxim de 750 de locuri pentru scroafe, întrucât nu avea aprobare de mediu pentru a exploata o instalație care dispune de mai mult de 750 de locuri. La 20 decembrie 2007, Kommune a emis o somație împotriva domnului Møller prin care îl obliga să procedeze la o reducere în acest sens până cel târziu la 15 iunie 2008. Acesta din urmă a contestat această decizie în fața instanței de trimitere.

- 16 În acțiunea formulată în fața acesteia din urmă, domnul Møller arată că este necesar să se facă distincție între locurile pentru scrofițe și locurile pentru scroafe. El apreciază că noțiunea „scroafă” include doar femelele adulte care au fâtat, în timp ce termenul „scrofiță” trebuie înțeles ca desemnând femelele adulte care au trecut de prima perioadă de călduri, dar care nu au fâtat încă. Domnul Møller susține că Kommune a inclus în mod greșit numărul de locuri pentru scrofițe din exploatație în numărul de locuri pentru scroafe. În consecință, decizia contestată ar fi ilegală, întrucât capacitatea exploatarii sale nu ar depăși limita de 750 de locuri pentru scroafe.
- 17 Kommune susține în fața instanței de trimitere că avea dreptul să includă numărul de locuri pentru scrofițe în numărul de locuri pentru scroafe. Ea arată că obiectivul Directivei 96/61 este protecția mediului și că nu există niciun motiv pentru a considera că o scrofiță poluează mai puțin decât o scroafă sau că este la originea unei poluări diferite. Ea deduce din aceasta că locurile pentru scrofițe sunt vizate prin expresia „locuri pentru scroafe”. În opinia sa, reglementările în materie de bunăstare a animalelor nu sunt pertinente în această privință.
- 18 În cuprinsul deciziei de trimitere, Vestre Landsret arată, pe de o parte, că numărul de locuri pentru scroafe din exploatația domnului Møller nu depășește limita de 750 decât dacă sunt luate în considerare locurile pentru scrofițe și, pe de altă parte, că locurile destinate scroafelor, care sunt femele care au fâtat, și cele afectate scrofițelor, care sunt femele care nu au fâtat încă, sunt concepute în același mod.
- 19 Pe de altă parte, instanța menționată arată că, deși expresia „locuri pentru scroafe” nu este definită în Directiva 96/61, totuși Directiva 91/630 distinge scroafele de scrofițe. În această privință, ea subliniază că scrofițele reprezintă între 12% și 20% dintr-un șeptel de scroafe. Prin urmare, problema dacă punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61 trebuie interpretat ca incluzând locurile pentru scrofițe printre cele

destinate scoafelor ar avea o incidență asupra domeniului de aplicare al acestei directive și, în consecință, asupra soluționării litigiului cu care este sesizată.

- 20 În aceste condiții, Vestre Landsret a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva [96/61] trebuie interpretat în sensul că se referă și la locurile pentru scofițe?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 21 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă expresia „locuri pentru scoafe”, care figurează la punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61, trebuie interpretată în sensul că înglobează locurile pentru scofițe.
- 22 Domnul Møller și Irlanda apreciază că se impune un răspuns negativ la această întrebare, în special din perspectiva reglementării referitoare la bunăstarea animalelor, care distinge scoafele de scofițe. Domnul Møller susține în plus că, potrivit jurisprudenței Curții, poluarea generată de aceste animale nu poate fi luată în considerare în vederea interpretării solicitate, întrucât Curtea a respins deja posibilitatea de a calcula pragurile de autorizare a instalațiilor de creștere în sistem intensiv pornind de la așa-numita metodă a „animalelor-echivalente”.

- 23 Kommune, guvernele danez și ceh, precum și Comisia Europeană consideră, dimpotrivă, că expresia „locuri pentru scroafe” include locurile pentru scrofițe, în special din cauza faptului că, în opinia acestora, în vederea interpretării Directivei 96/61, considerațiile referitoare la mediu trebuie să prevaleze. Or, scrofițele ar genera o poluare cel puțin echivalentă celei generate de scroafe.
- 24 În această privință trebuie relevat, pe de o parte, că din decizia de trimitere reiese că termenul „scrofiță” desemnează, în speță, femele care, deși au trecut deja printr-o perioadă de călduri, nu au fătat încă. Pe de altă parte, Directiva 96/61, în cuprinsul căreia nu figurează termenul „scrofiță”, nu definește noțiunea „scroafă”.
- 25 Potrivit unei jurisprudențe constante, determinarea sensului și a sferei termenilor pentru care dreptul Uniunii nu oferă nicio definiție trebuie realizată în funcție de sensul lor obișnuit în limbajul curent, ținând cont de contextul în care sunt utilizați și de obiectivele urmărite de reglementarea din care fac parte (a se vedea printre altele Hotărârea din 24 octombrie 1996, Kraaijeveld și alții, C-72/95, Rec., p. I-5403, punctul 38, Hotărârea din 22 decembrie 2008, Wallentin-Hermann, C-549/07, Rep., p. I-11061, punctul 17, precum și Hotărârea din 22 ianuarie 2009, Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, C-473/07, Rep., p. I-319, punctele 23 și 24).
- 26 De asemenea, necesitatea unei interpretări uniforme a diferitelor versiuni lingvistice ale unei dispoziții a dreptului Uniunii impune și ca, în caz de divergențe între acestea, dispoziția în cauză să fie interpretată în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte (Hotărârea Kraaijeveld și alții, citată anterior, punctul 28, precum și Hotărârea din 19 aprilie 2007, Profisa, C-63/06, Rep., p. I-3239, punctul 14).
- 27 În ceea ce privește sensul obișnuit al termenului „scroafă”, este necesar să se arate că el desemnează în general femela din specia porcină. În această privință, se impune a constata că Directiva 91/630 precizează, la articolul 2, că definițiile pe care le conține

sunt date „[î]n sensul” directivei în cauză, cu alte cuvinte că sunt specifice acesteia. Prin urmare, contrar celor susținute de Irlanda în ședință, nu se poate considera că definiția termenului „scroafă” care figurează la acel articol permite determinarea sensului obișnuit al acestui termen. Astfel fiind, după cum a arătat același stat membru, termenul „scroafă” nu are un sens univoc în ansamblul limbilor oficiale ale Uniunii Europene. Astfel, acest termen poate fi de asemenea înțeles, în special în limbile germană și engleză, ca referindu-se doar la femelele din specia porcină care au fătat deja o dată.

- 28 Se impune, prin urmare, a examina și economia generală a Directivei 96/61 și obiectivele urmărite de aceasta.
- 29 Curtea a statuat deja că obiectivul Directivei 96/61, astfel cum este definit la articolul 1, este prevenirea și controlul integrat al poluării prin punerea în aplicare a unor măsuri destinate prevenirii sau reducerii emisiilor în aer, apă sau sol care provin din activitățile menționate în anexa I, pentru a se atinge un nivel înalt de protecție a mediului (Hotărârea Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, citată anterior, punctul 25).
- 30 Această abordare integrată se materializează printr-o coordonare adecvată a procedurii și a condițiilor de autorizare a instalațiilor industriale cu potențial de poluare important, permițând să se atingă cel mai înalt nivel de protecție a mediului în ansamblu, aceste condiții trebuind, în toate cazurile, să includă dispoziții referitoare la minimizarea poluării la mare distanță sau transfrontaliere și să garanteze un nivel ridicat de protecție a mediului în ansamblu (Hotărârea Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, citată anterior, punctul 26).

- 31 Întrucât obiectivul Directivei 96/61 a fost definit în mod larg, punctul 6.6 litera (c) din anexa I nu poate, astfel cum sugerează domnul Møller și Irlanda, face obiectul unei interpretări restrictive care să excludă locurile destinate scrofițelor (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, citată anterior, punctul 27).
- 32 Interpretarea care asimilează scrofițele cu scroafele prevăzute la punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61 se coroborează, în primul rând, cu contextul în care se înscrie utilizarea termenului „scroafă” în această dispoziție. Astfel, același punct 6.6 distinge, în ceea ce privește creșterea în sistem intensiv a porcilor, între porcii de producție de peste 30kg, vizați la litera (b) de la punctul menționat, și scroafe, vizate la litera (c) de la același punct. Prin urmare, în sensul Directivei 96/61, se operează o distincție între creșterea în sistem intensiv a porcilor de producție, masculi sau femele, de peste 30 de kilograme, destinați îngrășării, și creșterea în sistem intensiv a femelelor destinate reproducerii. Or, de îndată ce o femelă a trecut de prima perioadă de călduri, ea intră, prin natura lucrurilor, în categoria femelelor destinate reproducerii și trebuie, în consecință, să intre în noțiunea „scroafă”, în sensul punctului 6.6 litera (c) menționat, în același mod ca și o femelă din specia porcină care a fătat deja.
- 33 Această interpretare se coroborează, în al doilea rând, cu faptul, invocat de guvernele danez și ceh, precum și de Comisie și care nu a fost serios contestat de domnul Møller, că o femelă care a trecut de prima perioadă de călduri este la originea unei poluări care are aceeași incidență asupra mediului ca și cea generată de o scroafă care a fătat deja. În această privință, se impune a arăta că, întrucât obiectivul Directivei 96/61 este, astfel cum rezultă de la punctele 29 și 30 din prezenta hotărâre, acela de a atinge un nivel înalt de protecție a mediului supunând autorizării și anumitor condiții instalațiile industriale cu un potențial de poluare important, poluarea care rezultă dintr-o activitate dată prezintă, contrar celor arătate de domnul Møller, o relevanță certă în vederea interpretării punctului 6.6 litera (c) din anexa I la aceeași directivă.

- 34 Se impune a sublinia de asemenea în această privință că Curtea, la punctul 40 din Hotărârea Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, citată anterior, nu a exclus orice posibilitate de a determina pragul de autorizare prealabilă a instalațiilor de creștere în sistem intensiv potrivit unei metode a animalelor-echivalente prin luarea în considerare a poluării realmente generate de un animal dat. Ea a considerat doar că, pe de o parte, utilizarea unei asemenea metode nu ar trebui admisă decât dacă asigură respectarea deplină a obiectivului de prevenire și de reducere a poluanților care rezultă din anumite activități, urmărit de Directiva 96/61, și că, pe de altă parte, recurgerea la această metodă nu poate avea ca efect excluderea de la regimul instituit de directivă a instalațiilor care se încadrează în domeniul de aplicare al acesteia, în considerarea capacității totale a acestora (Hotărârea Association nationale pour la protection des eaux et rivières și OABA, citată anterior, punctul 40).
- 35 Împrejurarea că Directiva 91/630 distinge printre altele scroafele de scrofițe nu este de natură a pune în discuție interpretarea reținută la punctul 32 din prezenta hotărâre.
- 36 Astfel, reiese de la articolul 1 că Directiva 91/630 stabilește normele minime privind protecția porcilor izolați în scopul creșterii și îngrijirii, norme care vizează, potrivit celui de al doilea considerent al acestei directive, asigurarea bunăstării animalelor de fermă. În acest scop, ea prevede diverse reguli care urmăresc în special să asigure că porcii în sens larg dispun de un mediu corespunzător nevoilor lor de mișcare și explorare și care să le permită, eventual, să aibă interacțiuni sociale cu alte porcine [a se vedea considerentele (4) și (5) ale Directivei 2001/88].

- 37 Directiva 91/630 urmărește astfel un obiectiv vădit diferit de cel fixat de Directiva 96/61 și, în consecință, dispozițiile sale nu pot fi utilizate pentru interpretarea care trebuie dată noțiunii „scroafă” care figurează la punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61.
- 38 În plus, se impune, pe de o parte, să se constate că Directiva 96/61 nu conține nicio trimitere la Directiva 91/630 în ceea ce privește definirea activităților care țin de domeniul său de aplicare și, pe de altă parte, să se amintească faptul că, astfel cum s-a constatat deja la punctul 27 din prezenta hotărâre, Directiva 91/630 precizează, la articolul 2, că definițiile pe care le conține îi sunt specifice.
- 39 Din ansamblul celor ce precedă rezultă că trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că expresia „locuri pentru scroafe” care figurează la punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61 trebuie interpretată în sensul că înglobează locurile pentru scrofițe (femele din specia porcină care au trecut deja printr-o perioadă de călduri, dar care nu au fătat încă).

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 40 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

Expresia „locuri pentru scroafe” care figurează la punctul 6.6 litera (c) din anexa I la Directiva 96/61/CE a Consiliului din 24 septembrie 1996 privind prevenirea și controlul integrat al poluării, astfel cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 166/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 ianuarie 2006, trebuie interpretată în sensul că înglobează locurile pentru scrofițe (femele din specia porcină care au trecut deja printr-o perioadă de călduri, dar care nu au fătat încă).

Semnături